Ա. Տարի — Թիւ 67 | Երկուշաբթի, 11 Նոյեմբեր 1915

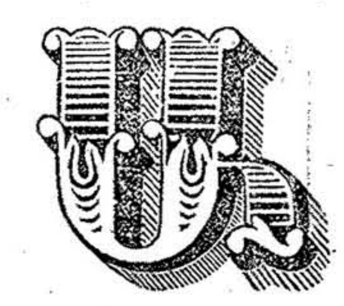
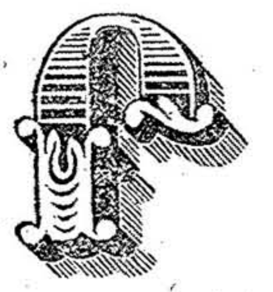
ՀԱՏԸ 5 ՄԻԼԻԷՄ

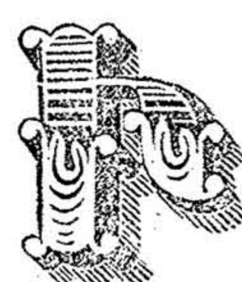
ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	Տարեկան	Վեցամսեայ
ԵԳԻՊՏՈՍ . . Ղ. Ո.	80	40
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ Ֆր.	20	10

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԵԱՆ

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ՝ ԼԵՒՈՆ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՇԱՀԵՐՈՒ ՕՐԳԱՆ

ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ՇԱԲԱԹԸ ԵՐԵՔ ԱՆԳԱՄ

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ
Շարա Ապու Տատատ, Թիւ 16
ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻԱ

ՀԱՍՑԷ
Journal AREV
B. P. № 600
Alexandrie, EGYPTE

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՏՆՕՐԷՆ-ԽՄԲԱԳՐԱՊԵՏ՝ ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ

ՑԱՒԻ՛Ն ՊԱՏՃԱՌՆ ՈՒ ԴԱՐՄԱՆԸ

Բ.

Ո՛չ. վերապահութիւններու և բառերը ծամծմելու առենը չէ ա՛լ...։ Կ'ըսեմ թէ անցեալին մէջ մեզի համար աղէտալի եղաւ մէկէ աւելի յեղափոխական կուսակցութիւններու գոյութիւնը։ Կ'աւելցնեմ թէ, այսօր, այս ժամուս, ատիկա ամենամեծ ամօթ մը և ոճիր մըն է։ Ու կ'եզրակացնեմ յայտարարելով՝ թէ միակ հատուցումը և մեծագոյն օգուտը զոր մեր կուսակցութիւնները կրնան դեռ այսօր ընել այս ազգին՝ իրարու հետ իրենց ամբողջական միութեամբը, իրենց անվերապահ ձուլումովն է...։

Ասիկա իմ անձնական խորունկ համոզումս է՝ որ ամիսներէ ի վեր, ու թերեւս շատ աւելի հինէն, ծնած է ու կը հասուննայ մտքիս մէջ։ Զայն հիմա թուղթին վրայ դրած պահուս՝ կարծես կենդանի էակ մըն է որ կը շարժի ու կը պոռայ...։

Կուսակցական մըն է որ այս յայտարարութիւնը կ'ընէ, առանց իր կուսակցական ընկերներէն ո՛չ մէկուն ոչ հաղորդած, ոչ հաւանութիւնը առած ըլլալու։ Գուցէ դժուար չէր անոնցմէ մէկ քանին կամ շատերը համոզել, բայց ատկէ ի՞նչ օգուտ, ի՞նչ օգուտ նոյն իսկ ամբողջ կուսակցութիւն մը այդ գաղափարին բերելով՝ եթէ միաժամանակ ուրիշ կուսակցութիւններ ևս նոյն փափաքով անոր ընդառաջ չելլան։ Արդէն երբե՛ք կուսակցութիւն մը առանձին պիտի չառնէր այդ քայլը՝ որ նպատակին համար և իրեն համար վնասակար պիտի ըլլար։

Այս աղաղակը կ'ուղղուի, հետեւաբար, բոլո՛ր կուսակցականներուն, Հնչակեաններին ու Դաշնակցականներին, Վերակազմեալին ու Ռամկավարին, որոնց մէջ անկարելի է որ այս զգացումը բաժնողներ չգտնուին և որոնցմէ միայն մէկ մէկ հոգիի այս մտքով արտայայտուիլը կրնայ աւելի գործ տեսնել քան ամբողջ կուսակցութեան մը սոյն գաղափարին յարումը և պատրաստակամութիւնը զայն գործադրելու...։

Պիտի ըսուի թէ քանի տարուան փորձառութիւնը ցոյց չտուա՞ւ որ անկարելի է ատիկա...։ Պիտի պատասխանեմ. — Այսօրը կը նմանի՞ քսան տարի, տասը տարի, մէկ տարի կամ նոյն իսկ մէկ ամիս առաջուան օրին։ Այսօրը ի՛նչ օր է, գիտէ՞ք, եղբայրնե՛ր։ Մեր ազգը սպաննել կ'ուզեն կոր և սպաննելու վրայ են այնտեղ։ Խօսք չկա՛յ, չափազանցութիւն չէ՛, պատկեր մը չէ՛ ասիկա...։ Միայն թէ, ազգ մը մարդու մը պէս չըլլալուն և միակ գլուխ մը չունենալուն՝ չեն կրնար մէկ անգամէն զայն սպաննել, որքան ալ դահիճները բազմաթիւ և զէնքերն ու միջոցները շատ ըլլան։ Գլուխնե՛ր, գլուխնե՛ր պէտք է փրկենք մենք ալ, կրցածնուս չափ շատ՝ ինչպէս թշնամին կրցածին չափ շատ կտրել կ'ուզէ կոր։ Մե՛րք են, խե՛ղճ են, մեր եղբայրնե՛րն են անոնք, մեր ազգին մնացորդնե՛րն են զորս դահիճը ուզեց բայց չկրցաւ դեռ սպաննել ու կա՛մ կը մնան կէս-մեռած, անօթի և մերկ՝ այն դժոխայինէն վնասնին մէջ որ Թուրքիան է, կա՛մ փախեր են դահիճին սուրէն և նոյնքան անօթի ու մերկ՝ բայց գոնէ դահիճին ձեռքէն ազատած ըլլալու վստահութեամբը՝ եկեր ինկեր են ազատ տեղեր, յուսալով որ իրենց ազգին անվնաս, ապահով, աղէտէն չզարնուած, երջանի՛կ մասը պիտի օգնէ իրենց, պիտի թող չտա՛յ որ ապահովութեան մէջ ալ իրենք սպաննուին՝ ինչպէս անդին սպանդանոցին մէջ...։ Մե՛րք են... և մե՛րն է մանաւանդ ազգը, եղբայրնե՛ր, ազգը զոր անոնք և անոնց ու մեր ամենքիս հայրերն ու պապերը, մայրերն ու մամերը, դարերու և դարերու մէջէն բերեր հասցուցեր են մեզի, և զոր փրկելը, թէպէտ կոտորակուած, թէպէտ շատ պակսած, մեր ձեռքն է, հաւատացէ՛ք, ազգին մնացորդ խաղաղ հատուածներուն մեր ներշնչելիք ոգիէն, անոնց մէջ մեր ստեղծելիք ոգեւորութենէն, անոնց մեր ընել տալիք զոհողութենէն է կախուած...։ Կը տեսնէ՞ք սակայն թէ իր ստուար մեծամասնութեամբը ի՞նչ վիճակի մէջ է, ի՞նչ դիրք է բռնած մեր խաղաղ և ապահով ժողովուրդը որ Կովկաս է ու Արտասահման, որ կրնար շատ բան ընել ու չըներ, որմէ կը գանգատինք ամենքս, կը գանգատին իրենք չընողներն ալ...։ Զոհողութիւն կ'ուզենք իրմէ, զոհողութի՛ւն դրամի և զոհողութի՛ւն աշխատութեան, և մե՛նք որ կը պահանջենք զայն իրմէ՝ չենք զոհեր աւելի պզտիկ բան մը, մեր կուսակցական եսերն ու պիտակները...։ Մինակ, ձեռք ձեռքի, սիրտ սիրտի տալ կը յորդորենք անոր, և մենք կը շարունակենք իրարմէ հեռու փախչիլ, իրար ատել և իրար հարուածել նոյն իսկ։ «Աղէտը մեծ է, հրդեհը տունէրնիս պատեր է, եկէք օգնեցէք որ զայն մարենք»՝ կ'ըսենք անոր, ու ամէն մէկերնիս այս կոչը անոր ուղղած առեն իսկ, կը կռուինք իրարու հետ՝ այսպէսով շուարումի, թերեհաւատութեան և յուսահատութեան մատնելով զայն և թողլով որ անդին տունը այրի ու հատնի՜...։ Հարուստներէն միայն կը գանգատինք, որոնց ըրած զըլլկանքն աւելի զգալի է՝ ընելիք օգուտնին աւելի շօշափելի ըլլալուն համար։ Բայց չէ՛, տեսէ՛ք, ամբողջ ժողովուրդն է որ իր ստուար զանգուածներովը քարոյալքուեր է և ինչպէս որ հարուստն իր դրամը՝ ինքն ալ իր աշխատութիւնը չի տար, ո՛չ այստեղ ինքնաբերաբար Կարմիր-Խաչերուն կը ներկայանայ երթալու մեր հիւանդ գաղթականները դարմանելու համար, ո՛չ այնտեղ՝ Կովկաս՝ գիւղերու մէջ ցրուած հազարաւոր փախստականներուն հոգ կը տանի առանց ռոճիկի, ընդհակառակը ռոճիկ կը պահանջէ ու ճոխ ռոճիկ, թէպէտ ինքզինք մտաւորական կը կոչէ...։

Ի՞նչ ցաւ է այս, կոտորածի ցաւէն չափ խորունկ ցաւ...։ Ըսէ՛ք, ինչպէս եղաւ որ չգիտցանք և չենք գիտեր տակաւին՝ թէ մինչ մրցումը քիչ ու շատ գործելու եռանդ մը կ'ստեղծէր մեր շարքերուն մէջ, մենէ դուրս սակայն ազգին տհաճին մասին մէջ մեր այդ մրցումներն ու անոնց բոլոր անխուսափելի հետեւանքներն ընդհակառակը կը մեռցնէին եռանդը, կը մեռցնէին սէրն ու հաւատքը ազգին հանդէպ...։ Երէկ բարեկամ մը, Սուտանէն, հարուստները զոհողութեան մղելու միջոց մը գտած ըլլալ կը կարծէր՝ ըսելով. «Համոզեցէք փոխանակ անարգելու»։ Ի՞նչպէս համոզել, ինչո՞վ համոզել...։ Երէկ, օգտակար ըլլալու բովանդակ բարի կամքն ունեցող, սրտցաւ ու կարող առաջնորդ մը՝ անհուն ճիգ թափեց, նոր ձեւ և նոր միջոց ստեղծեց իր թեմին ժողովուրդը աւելի մարդկային և աւելի հայկական զգացումներու բերելու համար. — Ի՞նչ եղաւ արդիւնքը, ի՞նչ կը յուսաք որ ըլլայ...։

Միա՛կ միջոցը, յոյսը զոր կրնանք ունենալ՝ մեր միութեամբը ժողովրդին միութեան օրինակ ըլլալուն և զայն ոգեւորելուն մէջն է։ Կը հրաժարի՞ս, եղբա՛յր, դո՛ւն Հնչակեան, դո՛ւն Դաշնակցական, դո՛ւն Ռամկավար ըլլալէ՝ յիշեցնելու համար թէ միայն Հայ ես, ցաւատանջ ու ցաւի դարման տանելու կոչուած Հայ մը։ Չե՞ս կրնար. երթա՛ս-բարով ուրեմն, և թո՛ղ երթա՛յ-բարով այն ազգն ալ որ քեզի պէս զաւակներ է ծներ...։ Թո՛ղ աշխարհի արհամարհանքն ու նողկանքը, և մահացող միլիոնաւոր եղբայրներուդ ու քոյրերուդ արիւնն ու անէծքը քու և քու սերունդիդ վրայ ըլլան...։

ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ

Աղեքսանդրիոյ Հայուհեաց Կարմիր-Խաչը այս շաբթու եւս ղրկած է Բօր-Սաիտ 100 անկողնի ծածկոց և մէկ հակ զանազան զգեստեղէններ։

Միութիւնը բացառիկ հանգանակութեան մը ձեռնարկած է Բօր-Սաիտի գաղթականներուն վերմակ հասցնելու համար և այս նպատակաւ շնորհակալութեամբ ընդունած է հետեւեալ նուէրները։

Տիարք Ց. Մութաֆեանց Ե. Ղ. 1000, Գ. և Կ. Մելքոնեան 1000, Հ. Պաքրճեան 500, Գ. Սարգիսեան 1500, Գ. Խիլիճեան 500, Ց. Նազարէթեան 200, Ց. Աղնաւորեան 200, Պ. Մուղալեան 200, Հ. Նասիպեան 200, Բ. Յակոբեան 800, Ո՛Մ 1000, Տիկ. Գ. Կամսարական 1000, Տ. Տ. Կամսարական 500։

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԴԻՐՔԸ ԵՒ ՊՈՒԼԿԱՐԱՀԱՅԵՐԸ

Այս տողերը խմբագրուած պահուն, Պուլկարիա իր բանակը շարժման մէջ դրած է և պաշտօնապէս կը յայտարարէ թէ «չէզոքութիւն մը» պահել կ'ուզէ։ Կրնայ սակայն պատահիլ որ, ներկայս դեռ «Արեւ»ին մէջ չի հրատարակուած՝ պուլկար զօրքերը Սերպիոյ վրայ յարձակին և պուլկար կառավարութիւնը իր ոյժերը միացնէ աւստրո-գերմանօ-թրքական բանակներուն։

Թէ այս պատասխանատուութեամբ որքա՛ն սխալ քաղաքականութեան մը հետեւած և իր էական շահերուն որչա՛փ հակառակ շարժած կ'ըլլայ Պուլկարիա՝ ատիկա մօտիկ ապագան ցոյց պիտի տայ անշուշտ։

1913ի Պալքանեան երկրորդ պատերազմին, Պուլկարիոյ պարտութիւնները ցաւօք հաստատեցին թէ օրուան կառավարութիւնը որքա՛ն անհաշիւ գործի ձեռնարկեց, առանց չափելու հելլէնօ-սերպ միացեալ ոյժերը և առանց մանաւանդ կանխաւ ապահովուելու Ռումանիոյ տրամադրութեանց մասին։

Սիրելի էր յուսալ որ այս դառն և շատ թարմ դասը աւելի՛ խոհեմ ու մանաւանդ աւելի՛ գործնական պիտի դարձնէր Պուլկարիոյ պետական մարդիկը։

Բայց եթէ «չէզոքութիւնը» սոսկ պատրուակ մըն է, ինչպէս ընդհանուր կերպով կը կարծուի, և եթէ Պուլկարիա պատերազմ հրատարակէ կամ հրատարակած է արդէն Դաշնակից պետութեանց դէմ, ասիկա դժբաղդաբար կ'ապացուցանէ որ անցեալին դասը ո՛ և է նշանակութիւն չէ ունեցած երկիրը կառավարողներուն վրայ և Պուլկարները տրամաբանօրէն պիտի ենթարկուին գործուած սխալին հետեւանքներուն։

Պուլկարիոյ ընթացքը մեզ Հայերս անուղղակի կերպով կը շահագրգռէ և կը յուզէ, սա՛ տեսակէտով մանաւանդ որ՝ մեր ազգային սուգին ամենադառն օրերուն՝ մեզի կը տրուի տեսնել որ այս երկիրը մեր ամենէն ոխերիմ թշնամիին, մեր ամենէն անագորոյն դահիճին, Թուրքին հետ դաշինք կը կապէ և իր ոյժերը այս վերջինոյն կը միացնէ կռուելու համար Արդարութեան և Ազատութեան անունով պայքարող Դաշնակիցներուն դէմ։

Ինչ որ ալ ըլլան սակայն մեր զգացումները այս մասին, մենք խորհուրդ պիտի տայինք—եթէ երբեք պէտք կայ խորհուրդի — մեր Պուլկարահայ ազգայնոց՝ բոլորովին չէզոք դիրք մը բռնել այս պայքարին մէջ և ո՛ և է թեր ու դէմ հակումներէ բոլորովին զգուշանալ։

Պէտք չէ մոռնալ որ տեղւոյն Հայերը ըստ մեծի մասին առժամեայ հիւրեր են որոնք իրենց դժբաղդութեան օրերուն երկրին համակիր ասպնջականութիւնը վայելեցին, ուստի իրենց տրուած չէ պետութեան ներքին թէ արտաքին քաղաքականութեան մէջ ո՛ և է դեր առանձնել, նոյն իսկ ներքին զգացումներու արտայայտութեամբ։

Պուլկարահայք յիշելու են որ, ինչ ալ ըլլան այսօրուան և վաղուան քաղաքական անցուդարձերը, Պուլկար ժողովուրդը Թուրքերը ներքնապէս կ'ատէ, այնչափ կը բաւէ որ Հայերը բաւականանան իրենց անձնական գործերովը զբաղիլ և իրենց ցեղին տէրտովը մորմոքիլ միայն։

ԼԵՒՈՆ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Վիէն, 26 Սեպտ.

ՀՈԳԵՒԱՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

ՍԱՐՍՌԱԶԴԵՑԻԿ ՎԱՒԵՐԱԹՈՒՂԹ ՄԸ

Ստորեւ թարգմանաբար կը հրատարակենք օտար վաւերական աղբիւր գրութիւն մը, որ Թուրք վայրագ կառավարութեան կողմէ Հայաստանի Հայ ազգաբնակութեան բնաջնջումին մէկ ընդհանուր պատկերը կը ներկայացնէ:

«Արեւ»ի մէջ պարբերաբար հրատարակուած մանրամասն տեղեկութիւններէն վերջ, այս վաւերաթուղթը մեր ընթերցողներուն համար մասնաւոր նորութիւն մը չի ներկայացներ, բայց եւ այնպէս անիկա չդադրիր իր կարեւորութիւնը ունենալէ՝ իբրեւ օտար վկայութիւն մը Թուրքիոյ Հայութեան մարտիրոսութեանը:

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱՅԵՐՈՒ ԴԷՄ ՀԱԼԱԾԱՆՔՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՆՈՆՑ ԲՌՆԻ ԻՍԼԱՄԱՑՄԱՆ ՄԱՍԻՆ»

Թուրքիոյ հայաբնակ գաւառներէն կը ստանանք նոր տեղեկութիւններ։ Այս տեղեկութիւնները քաղուած են ականատես վկաներէ և զոհերէ։

Հայաստանի քրիստոնեայ ազգաբնակութիւնը կազմող Հայեր, հարիւր-հազարներով տարագրուեցան իրենց հայրենիքէն և աքսորուեցան դէպի հարաւ։ Այս տարագրումները խիստ սիսթեմատիկ կերպով կատարուեցան տեղական իշխանութեանց կողմէ, Ապրիլ ամսոյ սկզբնաւորութենէն ի վեր։ Նախ սկսան զինաթափ ընել բոլոր գիւղերուն և քաղաքներուն Հայ բնակիչները. այս նպատակին համար գործածուեցան՝ բացի ոստիկաններէն՝ բանտերէն յատկապէս ազատ արձակուած ոճրագործներ՝ որոնք Հայերը զինաթափ ընելու պատրուակին տակ, մարդասպանութիւններ գործեցին և անլսելի չարչարանքներ տուին անոնց։ Այնուհետեւ խմբովին բանտարկեցին Հայերը, պատրուակելով որ անոնց քով գտնուած են զէնքեր, գիրքեր կամ հայ քաղաքական կուսակցութիւններէն մէկուն պարզ մէկ յիշատակութիւնը, ևն., և առանց չգոյութեանը՝ հարստութիւնը կամ ընկերական դիրքը բաւական կը նկատուէին իբրեւ պատրուակ։ Անկէ վերջ ձեռնարկուեցաւ տարագրումին։ Նախ, աքսորելու պատրուակաւ իրենց քաղաքներէն դուրս հանուեցան անոնք որոնք չէին բանտարկուած կամ անոնք որ՝ առ ի չգոյէ փաստի՝ ազատ արձակուած էին. ասոնք ջարդուեցան, և ասոնցմէ ո՛չ մէկը կրցաւ ազատիլ մահէն։ Մեկնումէն առաջ, իշխանութիւնը պաշտօնապէս անոնց վրան կը խուզարկէր ու գտած դրամը կամ արժէքաւոր առարկաները կը գրաւէր։ Ընդհանրապէս զանոնք կը կապէին առանձին կամ 5-10ը միասին։ Խարբերդի մէջ՝ մնացեալները, ծերեր, կիներ և տղաքներ, նկատուեցան իբրեւ անտէր ինչք և մահմետական ժողովուրդին տրամադրութեան տակ դրուեցան։ Ամենէն բարձր պաշտօնատարէն մինչեւ հասարակ գիւղացին կ'ընտրէր իրեն հաճելի երեւցող կինը կամ աղջիկը և իրեն կնութեան կ'առնէր, բռնի զայն իսլամացնելով. զալով պզտիկ տղաքներուն, անոնցմէ ուզածնուն չափ կ'առնէին, իսկ մնացեալները ճամբայ կը հանուէին սովալլուկ ու առանց պաշարի, որպէսզի եթէ հրոսախումբերու անգթութենէն ազատուէին, անօթութենէ մեռնէին։ Տիգրանակերտի նահանգին մէջ կոտորածներ տեղի ունեցան, մանաւանդ Մէրտինի մէջ, և ազգաբնակութիւնը համանման վայրագութեանց ենթարկուեցաւ։

Կարինի, Բաղէշի, Սեբաստիոյ և Տիգրանակերտի մէջ, տեղական իշխա-

նութիւնները տարագրութիւններուն դիւրութիւններ տուին, այսինքն 5-10 օր պայմանաժամ, իրենց ստացուածքները մասամբ ծախելու արտօնութիւն և ընտանիքներէն ոմանց համար մէյմէկ սայլ վարձելու թոյլտուութիւն. բայց մէկ քանի օր վերջ սայլերը զանոնք կէս-ճամբան կը ձգէին ու քաղաք կը վերադառնային։ Այսպէս կազմուած կարաւանները՝ յաջորդ օրը կամ երբեմն մէկ քանի օր վերջը՝ կը հանդիպէին զինուած խումբերու կամ մահմետական գիւղացիներու որոնք բոլորովին կը կողոպտէին զիրենք։ Զինուած խումբերը կը միանային ոստիկաններուն հետ ու կը սպաննէին կարաւաններուն մէջ գտնուած արդէն տակաւաթիւ այրերը կամ երիտասարդները։ Կ'առևանգէին կիները, մանկամարդ աղջիկները և տղաքները։ Կը թողուին միայն պառաւ կիները, որոնք ոստիկաններու կողմէ առաջ կը մղուէին խարազանի հարուածներով և որոնք կէս-ճամբան սովամահ կ'ըլլային։ Ականատես վկայ մը կը պատմէ թէ Կարնոյ նահանգէն տարագրուած կիները քանի մ'օրէ ի վեր լքուած էին Խարբերդի դաշտին մէջ ուր ամէնքն ալ սովամահ կ'ըլլային (օրական 50-60 հոգի). իշխանութիւնները հազիւ մէկ քանի մարդ ղրկեցին զանոնք թաղելու համար, այն ալ որպէսզի մահմետական ազգաբնակութեան առողջութիւնը չվտանգուէր։

Դեռատի աղջիկ մը կը պատմէ թէ, երբ Մարզուանի, Ամասիայի ու Թօքատի բնակիչները Զաբ-Դըշլա հասան (Սեբաստիոյ և Կեսարիոյ մէջտեղ), կառավարչատան առջևն իսկ երկու սեռէ մանկիկները բռնի խլեցին իրենց մայրերէն ու զանոնք փակելով սրահներու մէջ՝ կարաւանին հրամայեցին իր ճամբան շարունակել. այնուհետեւ լուր տուին շրջակայ գիւղերուն թէ ամէն մարդ կրնար իր ուզած տղաքները առնել. աղջնակը և իր ընկերուհին ալ այսպէս առևանգուեցան և տարուեցան Թուրք սպայի մը կողմէ։ Կանանց և տղայոց կարաւանները այսպէս իրենց հասած քաղաքին կամ գիւղին կառավարական շէնքին առջևը ի տես կը դրուէին, որպէսզի մահմետականները անոնցմէ ուզածնին ընտրեն։

Խարբերդէն մեկնող կարաւանը այս կերպով քիչ քիչ պակսեցաւ և մնացեալ կիներն ու տղաքները Երզնկայի առջև՝ Քեմախ-Պողազը կոչուած տեղը Եփրատ գետին մէջ ձգուեցան։ Գերմանական Կարմիր Խաչի երկու հիւանդապահուհիներ, խորապէս յուզուած այս բարբարոսութիւններէ և ուրիշ նմանօրինակ արարքներէ, իրենց հրաժարականը տուին. ասոնք Կ. Պոլիս դառնալով անձամբ ներկայացան մէկ քանի դեսպանատուններ ու այս խուժդուժ արարքները պատմեցին։

Այս բարբարոսութիւնները գործուեցան ամէն տեղ, և այսօր ճանապարհորդները այս նահանգներուն ճամբաներուն վրայ Հայերու հազարաւոր դիակներէ զատ ուրիշ բան չեն հանդիպիր։ Մահմետական ճամբորդ մը, Մալաթիայէ Սեբաստիա իր ճանապարհորդծին վրայ որ 9 ժամ կը տևէ, մարդերու ու կիներու դիակներէ զատ ուրիշ բան չհանդիպեցաւ։ Մալաթիոյ բոլոր այրերը հո՛ն բերուած և խողխողուած են, բոլոր կիները և տղաքները բռնի իսլամացուեցան։ Ո՛չ ոք կրնայ այս կողմերը ճամբորդել, զի ամէն մահմետական, մանաւանդ զինեալ խումբերը և ոստիկանները, իրենց պարտքը կը նկատեն հանդիպած քրիստոնեան անմիջապէս սպաննել։ Վերջերս Զօհրապ և Վարդգէս, օսմանեան պարլամէնթի երկու հայ երեսփոխանները՝ որոնք Պատերազմական Ատեանին առջև դատուելու համար Տիգրանակերտ կը ղրկուէին, հոն հասնելէ առաջ սպաննուեցան Հալէպի մօտերը։ Այս նահանգներուն մէջ մահմետականի անունով միայն կարելի է ճամբորդել հիմա։ Կանանց մասին աւելի վերը խօսեցանք, աւելորդ կը նկատենք աւելի երկար խօսիլ, քանի որ տեսանք թէ ո՛րքան քիչ արժէք կ'ընծայուի ընդհանրապէս մարդկային կեանքին։

Հայ զինուորներն ալ միևնոյն բաղդին արժանացան։ Արդէն անոնք ամէնքն ալ զինաթափ եղած՝ ճամբաներու շինութեան կ'աշխատցուէին։ Հաւաստի աղբիւրէ գիտենք թէ Կարնոյ նահանգին հայ զինուորները, որոնք Կարին-Երզնկա գծին վրայ կ'աշխատէին, բոլորն ալ ջարդուած են։ Նմանապէս Տիգրանակերտի հայ զինուորներն ալ ջարդուած են Տիգրանակերտ-Ուրֆա և Տիգրանակերտ-Խարբերդ ճանապարհագիծերուն վրայ։ Միմիայն Խարբերդէն 1800 հայ երիտասարդներ իբրև զինուոր Տիգրանակերտ ղրկուեցան որպէս թէ այնտեղ աշխատցնելու համար. ասոնք ամէնքը կոտորուեցան Արղնիի կողմերը։ Ուրիշ տեղերուն հայ զինուորներէն լուրերը կը պակսին. բայց տարակոյս չի կայ որ անոնք ալ միևնոյն բաղդին ենթարկուած են։

Զանազան քաղաքներու մէջ, բանտերու խորը մոռցուած Հայերը կախաղան հանուեցան։ Անցեալ ամիս միմիայն Կեսարիոյ մէջ մէկ քանի տասնեակ Հայեր կախուեցան։

Շատ մը տեղեր, հայ ազգաբնակութիւնը իր կեանքը փրկելու համար ուզեց իսլամութիւնը ընդունիլ. բայց այս անգամ այս դիմումները դիւրաւ չընդունուեցան, ինչպէս նախընթաց մեծ կոտորածներուն ժամանակը։ Սեբաստիոյ մէջ, իսլամանալ ուզողներուն հետեւեալ պայմանները առաջարկուեցան. մինչև 12 տարեկան իրենց տղաքները յանձնել կառավարութեան, որ իր վրայ կ'առնէ զանոնք իսլամ որբանոցները տեղաւորելու հոգը, և ընդունիլ տարագրութիւնը՝ երթալ հաստատուելու համար այնտեղ ուր որ կառավարութիւնը իրենց ցոյց տայ։

Խարբերդի մէջ այր մարդերու հաւատափոխութիւնը չընդունուեցաւ. իսկ գալով կիներուն, պահանջուեցաւ իրենց իսլամացման պահուն ներկայութիւնը մահմետականի մը որ յայտարարէ թէ յանձն կ'առնէ իրեն կնութեան առնել զայն։ Բազմաթիւ հայ կիներ նախընտրեցին իրենց դիեցիկ մանկիկներովը միասին Եփրատ գետը նետուիլ և կամ իրենց տուներուն մէջ անձնասպան ըլլալ։ Եփրատ և Տիգրիս հազարաւոր Հայերու գերեզմանը եղան։

Սև Ծովու քաղաքներուն մէջէն, ինչպէս Տրապիզոն, Սամսոն, Կիրասոն ևն., այն Հայերը որոնք իսլամացան, ղրկուեցան ներսերը, զուտ մահմետական բնակչութիւն ունեցող քաղաքներու մէջ։ Շապին-Գարահիսար, զէնքընկեցութեան և տարագրումի ընդդիմանալուն պատճառաւ, ռմբակոծուեցաւ, և ինչպէս քաղաքին նոյնպէս գաւառներուն ամբողջ բնակչութիւնը, Առաջնորդն ալ միասին, անգթօրէն կոտորուեցաւ։

Մէկ խօսքով, Սամսոնէն մինչև Սըղերդ և Տիգրանակերտ Հայու հետք չէ մնացած. մեծագոյն մասը ջարդուած է, մէկ մասը առևանգուած, և մաս մ'ալ իսլամացած։

Պատմութիւնը երբեք արձանագրած կամ յիշատակած չէ այսպիսի ահագնածաւալ մարդաջարդ մը. մարդ կը միտի կարծել թէ Ապտիւլ Համիտի թագաւորութեան օրով Հայերը երջանիկ էին։ Խարբերդի Առաջնորդ Անանիա վարդապետ Հազարապետեան, Մայիս ամսուան մէջ ճամբայ հանուեցաւ իբրև աքսոր, բայց հազիւ քաղաքէն հեռացած էր՝ խժդժօրէն սպաննուեցաւ։ Աւելորդ է խօսիլ նախապէս յիշուած միւս հայ եկեղեցականներու մասին։ Գալով ազգաբնակութեան, տարագրուեցաւ. եկեղեցիները կողոպտուեցան ու մզկիթի կամ ախոռի վերածուեցան։ Արդէն Կ. Պոլսոյ մէջ սկսած են ծախել հայ եկեղեցիներուն կողոպտուած սրբազան անօթները և սպասները. ինչպէս Թուրքերը սկսած են Կ. Պոլիս բերել աքսորեալ հայ մայրերու զաւակները։

Կիլիկիոյ ազգաբնակութիւնը քշուեցաւ Հալէպի նահանգին ներսերը, Տէր Էլ Զօր կամ Դամասկոս, և անտարակոյս սովամահ պիտի կորսուի։

Ակներև է որ կառավարութեան ծրագիրն է, միանգամ ընդ միշտ վերջ տալու համար հայկական խնդրոյն, ամբողջ Թուրքիոյ բովանդակ հայ ազգաբնակութիւնը բնաջնջել։ Եւ այս ծրագիրը գործադրութեան դրուեցաւ մինչև իսկ Կ. Պոլսոյ շրջականներուն մէջ։

Թրգմ. Մ. Տ.

Հիմնադրամի Աղեքսանդրիոյ ցուցակներէն մէկուն մէջ հրատարակուած «Կարապետ Դանիէլեան 50 դր.ը» պէտք է կարդալ «Դանիէլ Կարապետեան 50 դր.» ինչպէս կը խնդրէ մեզ ուղղել գանձապետ Տ. Գէորգ Սարգիսեան։

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ՀԱՆԳՈՅՑԸ

Վերջին իրադարձութեանց բացատրութիւնը. — Հեռագիրները.

Առաջ «Պալքանեան Հանելուկը» կ'ըսէինք, որ ամէն հանելուկի պէս կրնար և պէտք էր լուծուիլ՝ խելքով և համբերութեամբ։ Ամէն անգամ, սակայն, որ այդ լուծումը մօտեցած երևցաւ, անտեսանելի՝ բայց ոչ անզգալի ձեռք մը եկաւ նոր կնճիռներ մտցնել անոր մէջ, ստիպելով որ լուծումը գտնելու աշխատողները ծայրէն վերսկսին իրենց աշխատութիւնը։

Իրողութիւնները ծանօթ են, — Աւստրո-գերման ոյժերուն Սերպիա արշաւելու և մինչև Պոլիս հասնելու ըղձանքը, Պուլկարօ-Թուրք համաձայնութիւնը, Պուլկարիոյ և Յունաստանի զօրաշարժները, Վենիզելոսի Դահլիճին հրաժարումը ևն., որոնք խնդիրը այլևս հանելուկի վիճակէն հանելով՝ ըրին զօրկապ մը, կամ աւելի դրական բացատրութեամբ՝ կորդեան հանգոյց մը...։ Եւ գիտենք թէ Մեծն Աղեքսանդր ինչպէս լուծեց այդ հանգոյցը։

Մինչև այսօր, այս վայրկեանս (9 Հոկտ. չորեքշ. առաւօտ) խնդրին կացութիւնը հետևեալն է, դատելով եւրոպական դաշնակից երկիրներու թերթերուն տեղեկութիւններէն և ստացուած հեռագիրներէն։

Դաշնակից Պետութիւնք Պալքաններու մէջ իրենց դիւանագիտական աշխատութիւնը կը շարունակէին և ինքզինքնին հեռու չէին կարծեր փափաքուած արդիւնքին հասնելէ, երբ յանկարծ պատահեցաւ պուլկարական զօրաշարժը։ Մինչև այն ատեն, Դաշնակից դիւանագիտութիւնը յաջողած էր Յունաստանի ընդունիլ տալ հողային որոշ փոփոխութիւններու պայմանը՝ որով տակաւ իրականանալու վրայ էր նաև Պալքանեան նախկին պլոքին վերակազմութիւնը։ Այդ միջոցին, սակայն, գերման դիւանագիտութիւնն ալ կը գործէր, թէ՛ Սոֆիայի և թէ՛ Աթէնքի մէջ։ Աթէնքի իր մասնաւոր ներկայացուցիչը՝ Պարօն Շէնք, արքունիքին հովանաւորութեամբ ու դրամի ուժով՝ կը յաջողէր յոյն հանրային կարծիքը երկուքի բաժնել և Պուլկարիոյ ո՛և է հողային զիջում ընելու գաղափարին դէմ զօրաւոր հոսանք մը ստեղծել։

Սոֆիայի մէջ, Գերմանիա նոյն նպատակին կը ձգտէր տարբեր միջոցներով։ Այնտեղ կ'աշխատէր գրգռել Պուլկարներու անհամբերութիւնը՝ ըսելով թէ Յունաստանի կողմէ Պուլկարիոյ ըլլալիք զիջումը խաբէութիւն մըն է, թէ արդէն Սերպիան պիտի ջախջախուի և Յունաստանն ալ միասին, և թէ Պուլկարները կրնան իրենց խոստացուածէն շատ աւելին ստանալ Աւստրօ-Գերմանիոյ միանալով կամ գոնէ աչք գոցելով անոնց ընելիքին։ «Թնդանօթը պիտի խօսի, կը գրէր գերման թերթ մը, և մեր Պուլկար բարեկամները պիտի լսեն ու պիտի հասկնան անոր ձայնը»։ Եւ Պուլկարիա, որ տրամադիր էր հասկնալու, հասկցաւ ու իր զօրաշարժը սկսաւ։

Բայց Դաշնակիցներն ալ, որոնք բոլորովին խուլ չէին, բան մը հասկցան ասկէ և Յունաստանը ղրկեցին զօրաշարժին զօրաշարժով պատասխանել՝ գործածելով հետևեալ միջոցը։

Յոյնսերպ դաշնագիրը կը տրամադրէր որ եթէ Սերպիա Պուլկարիայէն միայն յարձակում կրէ՝ պարտական է Պուլկարիոյ դէմ առ նուազն 150000 զօրք ղրկել։ Այս պայմանաւ միայն՝ Յունաստան ալ կրնար օգնել իրեն։ Արդ, Սերպիա հիւսիսէն Աւստրօ-Գերմաններու կողմէ յարձակման ենթարկուած ըլլալով, հիմա անկարող էր 150000 հոգի հանելու Պուլկարիոյ դէմ, որով Յունաստան ալ կրնար ձեռնպահ մնալ։ Ասոր վրայ՝ Դաշնակիցները ըսին Պ. Վենիզելոսի թէ Սերպիոյ տեղ իրենք պիտի տան պէտք եղած 150000 հոգին՝ եթէ Պուլկարիա յարձակի Սերպիոյ վրայ։ Այս յանձնառութիւնը կը խորտակէր Թագաւորին և ընդդիմադիրներու բոլոր առարկութիւնները, որով Պ. Վենիզելոս կրցաւ յունական զօրաշարժը հրամայել։

Կը թուի թէ ասկէ անակնկալի բերաւ Պուլկարիան, որ կ'սաւ ըսել թէ ինք երբեք դէչ միտքեր չունի իր պալքանեան դրացիներուն դէմ, թէ իր զօրաշարժը սոսկ պաշտպանողական է, և մինչև իսկ յայտարարեց իր մէկ դեսպանին բերնով՝ թէ իր նպատակն է զինուորութեամբ պաշտպանել իր սահմանագլուխը ընդդէմ աւստրո-գերմանական արշաւանքին։ Այն ատեն՝ Դաշնակիցները իրմէ պահանջեցին որ ընդունի, եթէ անկեղծ էին իր յայտարարութիւնները, Սերպիոյ և Յունաստանի կողմէ իրեն եղած զիջումները և զօրքը անմիջապէս ցրուէ։ Կ'ըսուի թէ Պուլկարիա հաւանեցաւ ասոր՝ պահանջելով միայն որ իրեն թոյլ տրուի իսկոյն գրաւել խնդրոյ առարկայ հողերը։ Երբ այս պահանջը իրաւամբ մերժուեցաւ՝ Պուլկարիա երկրորդ պահանջ մը ըրաւ. ըսաւ թէ Դաշնակիցները իրե՛նք գրաւեն նոյն հողերը և պահեն մինչև պատերազմին վերջը։ Կ'երևի թէ Դաշնակիցները դէմ չէին այս առաջարկին և կ'աշխատէին Պ. Վենիզելոսին իմաստուն գործակցութեամբը զայն գոհացնելու ձև մը գտնել, երբ յանկարծ յառաջ եկաւ Վենիզելոսի Դահլիճին անկումը, սա՛ պատճառաւ որ Թագաւորին կողմէ խորհրդակցութեան կանչուած Զայիմիսի, Թէոդոքիսի և Տրակումիսի նման անձինք հակառակեցան այդ առաջարկին, ըսելով թէ Պուլկարիա իրաւունք չունէր պահանջելու որ Դաշնակիցները գրաւեն Պուլկարիոյ խոստացուած հողամասերը՝ քանի դեռ գրաւած չէին Յունաստանի խոստացուած միւս հողամասերը....

Եւրոպական վերջին թերթերը, որոնք մինչև Հոկտ. 2 թուականը կը կրեն, կարծել կու տային թէ Դաշնակիցները չէին ուզած որ ձեւական խնդիր մը վերջին պահուն գայ և ամբողջովին կործանէ իրենց երկար աշխատութեանց արդիւնքը։ Կ'երևի թէ անոնք լըջօրէն նկատի առած էին Պուլկարիոյ պահանջած երաշխաւորութիւնը տալու կարելիութիւնը, բայց թէ ի՛նչպէս, ի՛նչ միջոցներով, դէթ այս վայրկեանիս չի կրնար ըսուիլ տակաւին, ինչպէս նաև չի կրնար դեռ ըսուիլ թէ ի՞նչ որոշ կէտի վրայ պատահեցաւ Վենիզելոսի Դահլիճին անկումը։ Վ. Թ.

—Աւելցնենք այս կարճ լուսաբանութեան վրայ ուրբաթ իրիկուան հետևեալ հեռագիրները։

Լոնտոն, 6 Հոկտ.— Պ. Վենիզելոս երէկ. օր խորհրդարանին մէջ Յոյնսերպ դաշնագրին վրայ խօսելով յայտարարեց թէ դաշնագիրն իր ուժը պահած է և թէ անիկա պաշտպանողական զինակցութեան դաշնագիր մըն է որ երկու կողմերը կ'ստիպէ փոխադարձաբար օգնել իրարու եթէ յարձակման մը ենթարկուին։ Մաք.

Լոնտոն, 6.— «Բէլ Մէլ Կազէթ»ի թղթակիցը Աթէնքի մէջ տեսակցած է Պ. Վենիզելոսի հետ։ Այս վերջինս յայտարարած է թէ իր հրաժարումն անխուսափելի եղաւ՝ յոյնսերպ դաշնագրին մասին իր մեկնութիւնը թագաւորին տուած մեկնութեանը հետ համաձայնեցնելու անկարելիութեան հետեւանօք։ Ռ.

Աթէնք, 7.— Երեսփ. Ժողովոյ Վենիզելոսեան մեծամասնութիւնը ուժ պիտի տայ նոր Դահլիճին՝ ներկայ դժուարին վայրկեանին կնճռոտութիւններէ խուսափելու համար։ Ռ.

Աթէնք, 7.— Քաղաքական պատասխանատու շրջանակներու տեղեկութեանց նայելով՝ նոր Դահլիճին քաղաքականութիւնը պիտի ըլլայ զինեալ չէզոքութիւն մը պահել՝ Դաշնակից պետութեանց հանդէպ նպաստաւոր դիրքով մը։ Հ.

Ամսթերտամ, 7.— Սոֆիայէն ստացուած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Կ. Պոլսոյ գերման արտասովոր դեսպան Իշխան Հոհէնլոհէ Սոֆիա հասած է իբրև հիւր թագաւորին և յետոյ մեկնած է Պուքրէշ ուր քանի մը օր պիտի մնայ։ Ռ.

Աթէնք, 8.— Պ. Վենիզելոս յայտնեց իր կուսակցութեան պատկանող երեսփոխաններու՝ թէ իշխանութեան գլուխը գտնուելէն ի վեր երբեք կատարեալ համաձայնութիւն մը գոյութիւն չունէր իր և թագաւորին միջև։ Միակ խնդիրը որուն վրայ կատարելապէս համաձայնած էին՝ Պուլկարիոյ երկդիմի դիրքին պատճառաւ ընդհ. զօրաշարժի խնդիրն էր։ Հ.

Աթէնք, 8.— Դահլիճը այսօր հաւաքուեցաւ ընդհ. կացութեան և Սերպիոյ հանդէպ Յունաստանի պարտականութիւններուն վրայ խորհրդակցելու համար։

ԿԻԼԻԿԵՑԻՆԵՐԸ
ԲՕՐ-ՍԱՅԻՏԻ ՄԷՋ

(Սեփական թղթակցութիւն)

Չորեքշաբթի

Այսօր տեղի ունեցաւ Սըր Հէնրի Մաք-Մահոնի այցելութիւնը առաւօտեան ժամը 10ին ատենները։ (Մանրամասնութիւնը Տե՛ս «Արեւ» թիւ 66)։

— Իրիկուան դէմ, Գահիրէ մեկնելէ առաջ, Առաջնորդ Սրբազանը Բէմբի հրապարակին վրայ խուռն բազմութեան մը առջև գեղեցիկ ու քաջալերական խօսքեր ըրաւ ու օրհնեց ամէնքը։ (Տե՛ս «Արեւ»ի նոյն թիւը։)

— Հիւանդանոցը օրէ օր զգալի բարեփոխում ցոյց կու տայ, ու հակառակ հիւանդներու թիւը մասամբ աւելցած ըլլալուն, հիմակուան շէնքը ի վիճակի է պատսպարելու եղածները։ Հիւանդանոցին չափ ու աւելի գործ կը տեսնուի դուրսի վրան-դարմանատան մէջ, որ յանձնուած է Տօքթ. Չիւբիւքեանի։ Առաւօտէ մինչև իրիկուն լեցուն է այդ դարմանատունը, ուր եկողները թեթև տկարութիւններու համար նախնական դարմաններ միայն կ'ստանան։ Տղայոց մէջ աչքի տկարութիւն կայ, ու դարմանատան մէջ անոնցմէ ահագին բազմութիւն մը կարգի կ'սպասէ իրենց ամէնօրեայ աչքի լուացքին համար, զոր մեծ անձնուիրութեամբ կը կատարէ Տիկ. Նեսուրեան։ Թաշկինակի պէտքը կենսական կը դառնայ, նկատելով որ վարակ-աչքերը աղտոտ ու պատառոտուն ցնցոտիներով սրբել պարզապէս աչքերը կուրցնել ըսել է։ Միայն դպրոցի աշակերտներուն բաժնելու համար գոնէ 1000 թաշկինակի նուիրատուութիւն մը ամենամեծ բարերարութիւն մը ըրած պիտի ըլլար։

Հինգշաբթի

— Մէկ քանի օրուան հանդարտութենէ վերջ, ոգևորութիւն մը կը տեսնուի մաքսին առջև։ Եգիպտոսի զանազան կողմերէն Կարմիր Խաչի հասցէին ուղարկուած հակեր և սնտուկներ նորէն աչքի զարնել սկսան։ Աղէ՛կ նշան է աս, ու յոյժ քաջալերական։

— Հաճելի տարաձայնութիւններ կը հասնին մեր ականջին։ Գահիրէէն այսինչ բարեսէր ազգայինը խոստ կարեւոր նուիրատուութիւն մը ըրեր է, Աղեքսանդրիայէն այսինչ պատուական հայն ալ ուրիշ խոշոր նուէր մը...։ «Արեւ»ի 58րդ թիւով ծանուցուած Տիար Նազարէթեանի նուէրներէն դեռ բան մը չտեսանք. չե՞նք ուզեր հաւատալ որ անիկա սխալ լուր մըն էր։ Սոյն աղբիւրէ սակայն կ'իմանանք թէ Գահիրէէն Տիար Իսքէնեան խոստացած է 2000 զոյգ չուանէ կօշիկի նուէր մը ընել, որ մեծապէս պիտի գնահատուի։

— Այսօր իւրաքանչիւր վրանի մէկ հատ բաժնուեցաւ Ս. Դ. Հնչ. կուսակցութեան կողմանէ ղրկուած 500 հողէ բարձերը։ Գուաթ, դգալ և պնակի համար կարգադրութիւններ եղած ըլլալով, ասոնք այս օրերս կը հասնին Առաջնորդարանէն։

— Օրուան կերակուրը բրինձ փիլաւ էր։ Թէև քիչ մը շատ եփած էր բրինձը, բայց համը տեղն էր։ Կերակուրի բաժնին պետը կը խոստանայ պլկուր ալ աւելցնել ճաշացուցակին վրայ, եթէ կարենայ պլկուր պատրաստող մը գտնել, գինն ալ յարմար ըլլալու պայմանաւ։ Հացի ու կերակուրի բաշխման հարցը օրէ օր կը դիւրանայ և կը պարզուի կոր. ուրիշ կերպով՝ պակաս հացի կամ կերակուրի տրտունջները զգալի չափով նուազած են շնորհիւ մարդահամարի ցանկերուն։

— Ցերեկէն վերջ Տիկ. Էլկուսի հետ կ'այցելենք դպրոց-վրանները՝ բոլոր տղաքը, մանչ կամ աղջիկ, աչքէ անցընելով քննելու համար անոնց առողջական վիճակը։ Տիկ. Էլկուս մեծ գոհունակութիւն կ'զգայ տեսնելով վերջին մէկ շաբթուան միջոցին աչքի հիւանդութեան արագաքայլ ծաւալին առաջքը առնուած ըլլալը։ Մաքրութեան մասին իր հրահանգները շատ աւելի ազդեցիկ ընելու նպատակով՝ վախցուց աղջիկները, սպառնալով մազերնին արմատէն կտրել, եթէ մաքրութեան մէջ թերանան։ Իր այն թելադրութիւնը թէ ամէն մանչ կամ

աղջիկ ուսանող պէտք է միայն իրեն յատուկ անձնական կարողութիւն մըն է անշուշտ։ Ահա՛ նուիրատուներու համար գործ մը եւս։ Նկատելով որ անձնական նուիրատուութիւններ արդէն կ'ըլլան ու չաքաթը անգամ մը մէկ մէկ կտոր ածառ կը բաժնուի իւրաքանչիւր վրանի, կ'արժէ որ նուիրատուներ ալ գտնուին որոնք կարգաւ շաբթէ շաբաթ հայթայթեն դպրոցի աշակերտներուն բաժնուելիք օճառը, գործնական դոյն մը տուած ըլլալու համար Տիկ. Էլէոսի օգտակար ձեռնարկութեան։

— Նորապսակ հարսերու եղած նուիրատուութեանց շարքին մոռցուած էր յիշել ներկայ քանի մը հայ հիւրերու միջեւ հաւաքուած 300 Ե. Դ.ի մօտ գումարը։

— Տեղական մասնախումբի հանգանակութեան գումարը հասաւ 41084.8 Ե. Դ.ի։ Ցուցակին մէջ հայ ըլլալով կը գտնենք Ե. Դ. 300, Տիար Մխոց Մասրաֆէ։

Ն. ԹՈՐԱԹ

Ստացած ենք Հայ Կարմիր Խաչի (Գահիրէ) ընդունած դրամական նպաստներուն ցուցակը, Մանսուրայէն Տիկ. Բ. Գուլըզեանի կատարած նուիրահաւաքութեան Բ. ցուցակը, Միթ-Ղամրէն Թըղթակցութիւն մը Տ. Հ. Ազատեանէ և վերմակի համար նուիրահաւաքութեան Ա. ցուցակը, Բոր-Սաիտէն Տ. Պ. Գալֆայեանէ ուղղակի ստացուած նուէրներու ցուցակ մը, ինչպէս նաև Տ. Ն. Թօգաթի օրագրութեան շարունակութիւնը մինչև ուրբաթ, և զանազան զեկոյցներ՝ զորս տեղւոյ անձկութեան պատճառաւ չկըրցանք ներկայ թիւին մէջ հրատարակել։

մումներու վրայ։ Բայց քանի մը օր չանցած՝ Ընդհ. Ցեռուչ Տ. Միք. Նաճիտեան իր ֆրանսացի կնոջ հետ ձերբակալուելով Ատանա կը ղրկուի, և անկէ Գոնիա կ'աքսորուի միայնակ։

Մինչև Յունիսի վերջերը, Որբանոցը դէշ աղէկ կը շարունակուի։ Կառավարութիւնը երբեմն խուզարկութիւններ կը կատարէ, քարոզներ և Շաքէի պատկերը կը գրաւէ և գրադարանի բոլոր գրքերը այրել կուտայ։

Յունիս 9|21ին Ատանայի կրթական քննիչը Տէօրթ-Եօլ կուգայ։ Ամիջապէս Քէլէկեան Որբանոցին որբերէն 30ը Ատանայի Օսմ. Որբանոցը կը ղրկէ, 30ը եւս գերմանական որբանոցը. մնացեալ 24 շրջակայքի որբերուն ալ հրաման կուտայ վերադառնալ իրենց ազգականներուն մօտ. 8 որբեր արդէն դպրոցական արձակուրդի պատճառաւ իրենց ընտանիքներուն մօտ գացած էին։ Յետոյ կրթական քննիչը Միութեան որբանոցը կը վերածէ Թրքական վարժարանի մը «Մէքթէպը Սուլթանի» անունով։ Այդ միջոցին Տէօրթ-Եօլի մէջ հազիւ 150 ընտանիք մնացած էր. մնացեալները տարագրուած էին։

Բոր-Սաիտի Սուէտիացի գաղթականներուն մէջ կը գտնուին վերոյիշեալ ազատ ձգուած 24 որբերէն Եօղուն Օլուգցի Սերոբ Մաթոսեան, 18 տարեկան ուշիմ պատանի մը, որ Որբանոցին բարձրագոյն կարգի աշակերտներէն է եղեր, ու Հաճի Հապիպլի գիւղէն Աւետիս Զաքարեան, 14 տարեկան։

Ուստրի մէջ Սեպտ. 5ին և 6ին Հ. Բ. Ը. Միութեան Երրորդ Խորհրդակցական Համաժողովը տեղի ունեցած է, և ներկայ եղած են մօտ 90 ներկայացուցիչներ, Ամերիկայի բոլոր Մասնաճիւղերէն։

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆՆԵՐԻՆ

ՕԳՆԵԼՈՒ «ՀԱՐՑԸ»

Մ. Պապաջանեանի նախաձեռնութեամբ Պետական Դումա է մտցված հետեւեալ «հարցը», որի տակ ստորագրել են կադէտները, պրօգրեսիստները, հոկտեմբրեանները և լեհական կօլօյի անդամները.

«Վանի շրջանը մեր թողնելուց յետոյ, Իգդիր գիւղի վրայով և Պարսկաստանի միջով դէպի Ռուսաստանի սահմանները ուղղվեցին հայ փախստականների խմբեր, որոնց թիւը անցնում է վաթսուն հազարից (60,000) անցնում է 260,000ից, գլխաւորապէս կանանցից, երեխաներից և ծերունիներից, բաղկացած։ Փախստականները թողին իրանց գիւղերը և Վան քաղաքը անպաշտպան, և ճանապարհին քիւրդերի կողմից ենթարկվեցին յարձակման։ Թիւրքերի և քիւրդերի գազանութիւնը գերազանցում է նոյնիսկ այն, ինչ նրանցից սպասելի էր։ Այսպէս, մեզ հասած տեղեկութիւնների համաձայն, Մուշի շրջանէ ամբողջ տրական ազգաբնակութիւնը ոչնչացված է։ Ալաշկերտի, Խնուսի, Բուլանըխի գաւառների 71 գիւղերից ազատվել է միայն 1200 մարդու չափ, իսկ մնացեալ ամբողջ հայ ազգաբնակութիւնը, ոչ պակաս 20,000 մարդ, անխնայ սպանված է։ Սխալեց հայերի ոչնչացումը, որպէս Ռուսաստանի դաշնակիցների, որոնք կռւում էին նրա օգտին։ Չը կարողանալով տանել անվերջ զարհուրանքների դժուարութիւնները՝ փախստականները կանանց և երեխաների դիակներով ծածկեցին երկար ճանապարհը։ Հայերը, ինչպէս և միւս քրիստոնեաները (ասորիները) մեր սահմանները եկան հիւանդ, սոված և անօթեւան։ Փախստականների այդպիսի բազմութեան պահպանութեան համար անբաւարար են մասնաւոր միջոցները։ Պետութեան կողմից պէտք է օգնութիւն, անյետաձգելի և անմիջական օգնութիւն։ Մինչև այժմ կառավարութիւնը դժբաղդութեան համապատասխան միջոցներ ձեռք չէ առել։ Միայն Ն. Կ. Բ. Մեծ Իշխանուհի Տատիանա Նիկօլայեւնայի կօմիտէտը, բարեգործութեան կարգով, յատկացրել է 550,000 ր., որ պարզ է, թէ անբաւարար է։ Մինչև որ Պետ. Դումա մտցվում կառավարական օրինագիծը փախստականների հոգատարութեան մասին կը դառնայ օրէնք, անհրաժեշտ է պետութեան անյետաձգելի օգնութիւն։ Մենք, Պետ. Դումայի Ներքոյ ստորագրող անդամներս, գտնելով որ պետութեան պարտքն է այդտեղ միջոցներ ձեռք առնել թիւրքահայ շարատանջ փախստականներին օգնելու, առաջարկում ենք Պետական Դումային հարց տալ ներքին գործերին մինիստրին և Ն. Կ. Մ. Կովկասի փոխարքային, թէ ինչ միջոցներ է մտադիր կառավարութիւնը գործադրել թիւրքաց Հայաստանից և Պարսկաստանից փախածներին օգնելու համար»։

Այս հարցի տակ առաջին ստորագրողներն են՝ Մ. Ի. Պապաջանեան, Պ. Ն. Միլիւկով և Ա. Ի. Շինգարեւ։ Այս հարցը քննվել է Դումայի օգոստոսի 15ի երեկոյեան դռնփակ նիստում։ (Մշակ)

ԱԶԳԱՅԻՆ ՔՐՈՆԻԿ

ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

ԱԶԳ. ՇԱՀԵՐՈՒ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ

Ն. Վսեմութիւն Պօղոս փաշա Նուպար հայկական աղէտին առած անագնածաւալ համեմատութեան հանդէպ նոր զարկ մը տուած է Ազգ. Հիմնադրամի հանգանակութեան գործին եւ միայն Բարիզի մէջ՝ 3 օրուան ընթացքին հանգանակած է 45000 Ֆրանք, հետեւեալ կերպով.

Վսեմ. Պօղոս փաշա Նուպար	Ֆր. 5000
Տիկ. Գաբամաճեան (ծնեալ Նուպար, քոյր Պօղոս փաշայի)	10000
Տիար Ռ. Մարկոսեան	10000
» Ա. Էգնաեան	10000
» Տիգրան խան Քէլէկեան	10000
Գումար՝	Ֆր. 45000

Ն. Վսեմութիւնը ասկէ զատ նոր եւ սրտագրաւ կոչ մը ուղղած է Ֆրանսայի, Անգլիոյ, Ամերիկայի ու Եգիպտոսի Հայերուն՝ Հիմնադրամի հանգանակութիւնը աւելի մեծ թափով առաջ տանելու համար։

Հիմնադրամի Սիլիստրէի ցուցակը

Տեարք՝ *Ֆրանք*

Մ. Բօլատեան 200, Ա. Մինասեան, Ա. Փափազեան, Զ. Մ. Թօփալքալեան, Հճ. Մ. Բօլատեան, Կ. Բօլատեան, Գ. Սիմոնեան, Յ. Ս. Փափազեան, Ա. Սարգսեան, Հ. Մհր. Յարութիւնեան՝ 100ական։ Ե. Մելքոն 80, Հ. Կ. Գապրիէլեան, Գ. Սիմոնեան 50ական, Ազգ. Երկ. վարժարաններու ուսանողներ 48.20, Տ. Կէմիճեան, Լ. Կ. Բօլատեան, Ն. Կ. Մարգարեան, Գ. Ազատեան, Ս. Զարդարեան, Ղ. Պ. Նահապետեան, Կ. Հճ. Պօղոսեան, Ս. Պետրոսեան, Ղ. Յակոբեան, Ա. Չըպուգճեան, Ե. Կարապետեան, Թօթիլեան եղբ. 40ական։ Ճ. Ղազէրեան, Հճ. Յ. Ճրճրեան, Հճ. Կր. Թօփալքալեան 30ական։ Ա. Պետրոսեան, Յ. Մ. Արապաճեան, Մ. Տ. Յովհաննէսեան, Յ. Յարութիւնեան, Գ. Էսայեան, Ա. Եաղճեան, Ծ. Տիրացուեան, Ս. Յարութիւնեան, Յ. Հճ. Ղազարոսեան, Ե. Համբարեան, Խ. Աւետիսեան, Յ. Սրուանձտեան, Ա. Խաթէնէսեան, Ս. Լաթիֆեան, Օ. Նալպանդեան, Գ. Կարապետեան, Թ. Թօփալքալեան, Գ. Թիւթիւնճեան, Կ. Ուզունեան, Յ. Ա. Թօփալքալեան, Հճ. Յկ. Փափուճեան, Յ. Առաքելեան, Թ. Յովակիմեան, Մ. Արապաճեան, Օր. Զ. Սարգիսեան 20ական։ Ա. Եաղճեան, Հ. Պալթաեան, Տ. Թէլեան, Լ. Մ. Թօփալքալեան, Յ. Կէմիճեան, Մ. Թէլէկրաֆեան, Վ. Ազատեան 10ական։ Ս. Մ. Արապաճեան, Յ. Վարդուկեան, Թորոս Ռ. Գազանճեան 5ական։ Ոմն 3, Յ. Թորոսեան 2։

Սիլիստրէի շրջակայ գիւղերէն

Գաղէմիրէն՝ Գ. Յովակիմեան 10, Ս. Բարսեղեան 5։ Գօչինայէն՝ Ս. Պալալեան 15, Օ. Մէլիքեան 10, Ս. Պետրոսեան 4։ Կալէպինաէն՝ Գ. Մինասեան 20, Մ. Թադէոսեան 20, Յ. Թորոսեան 15, Ա. Գապլանեան 10։ Պալթաճըքէն՝ Գ. Յարութիւնեան 10, Յակոբեան եղբ. 10։ Գարավէլիէն՝ Ս. Առաքելեան 20։ Խասէն՝ Գ. Սարգիսեան և որդի 20։ Տօղրուլարէն՝ Յ. Ղուկասեան 30, Կ. Նազարէթեան 10։ Պօանայէն՝ Յ. Յարութիւնեան 20։ Գարաքըլըէն՝ Գ. Կարապետեան 40, Գ. Էնկիպարեան 5։ Պազիրկանէն՝ Մ. Հալէպլեան 60։ Բալուճիլարէն՝ Տումանեան եղբ. 80։ Էմիրէն՝ Հ. Իսրայէլեան 20, Յ. Յովակիմեան 10։ Թաթար Աթմաճայէն՝ Ա. Սուքիասեան 100, Օ. Ազատեան 40, Մ. Լալէեան 30։ Արապաճըլարէն՝ Ս. Կարապետեան 20։ Խոբալլարէն՝ Տ. Ապահեան և որդի 20, Ս. Ապահեան 5։ Սարոնլարէն՝ Յ. Լալէեան 50։ Ուզունճը Օրմանէն՝ Գ. Եղիազարեան 20, Մ. Յովակիմեան 20։ Եէնիճէէն՝ Յ. Մարգարեան 20։ Ահմատլարէն՝ Գ. Մուրատեան 25, Մ. Մկրտիչեան 25, Յ. Սարգսեան 20։ Հաճըլարէն՝ Յ. Զօլաքեան 40։ Մալաթլարէն՝ Ա. Գույումճեան 10։ Տամատարէն՝ Ի. Աբրահամեան 30։ Այլուրէն՝ Յ. Սինանեան 20, Լ. Նահապետեան 15։ Ավասլարէն՝ Յ. Գասպարեան 5։ Տօղճուլարէն՝ Կ. Ատըեան 30։ Եէնի Մահալէէն՝ Պ. Գաբլանեան 30։ Գըզըլ Պուրունէն՝ Թ. Աստուրեան 30։ Սէյտալի Քաքըէն՝ Յ. Կօզօնեան 20, Տիկ. Տիր. Կօզօնեան 5։ Չիլլէրէն՝ Շ. Մարտիրոսեան 20, Գ. Թագւորեան 10, Յ. Պօղոսեան 10։ Գարասէքքօյէն՝ Հ. Ղ. Պօղոսեան և որդի 23, Մ. Թադէոսեան 5։ Ազգամլարէն՝ Թովմասեան եղբ. 60, Թ. Մարգարեան 40, Հճ. Ա. Տիւրկէրեան 30, Ս. Եալուպեան 5։ Ռահմանպէկլարէն՝ Խ. Փափազեան և որդի 20։ Ալֆաթարէն՝ Խ. Դանիէլեան 10։ Կէօլլար քէօյէն՝ Ս. Զաքարեան 10։ Գայպուլարէն՝ Տ. Եաղուպեան 30։ Հասանֆագըէն՝ Ռ. Մնձիկեան 20։ Պէյ Բունարէն՝ Յ. Պետրոսեան 40, Խ. Գույումճեան 20, Կ. Կարապետեան 5, Գ. Հճ. Օհանեան 2։ Շահինլէրէն՝ Կ. Կարապետեան 4։ Փիրլի Նէնիմահալէէն՝ Ս. Երանոսեան 10, Ա. Յակոբեան 3։ Սունկուլարէն՝ Մ. Էնֆիլյէճեան 15։ Գարաքօչէն՝ Յ. Աբրահամեան 5։

Համագումար՝ Ֆրանք 3964.20

Պոլսոյ մէջ Սեպտ. 1ին չորեքշաբթի երեկոյեան ժողով գումարեցին Ամերիկայի երկու եկեղեցական կազմակերպութիւնները, այսինքն Հայ Առաքելական եկեղեցին և Հայ Աւետարանական Միութիւնը, ինչպէս նաև Ս. Դ. Հնչակեան, Վեր. Հնչակեան, Սահմ. Ռամկավար կուսակցութիւնները և Ազգ. Շահերու Պաշտպանութեան Միութիւնը։ Ուրախ ենք ըսելու, թէ անոնք բոլորը համագործակցութեան եզրեր գտնելով, յաջողեցան կազմել Միութիւն մը, որ պիտի աշխատի վեհ. Հայրապետի կողմէ կարգուած Ազգ. Պատուիրակութեան նըպատակներուն հետապնդման նպաստել։ Միութեան ամիջական գործը պիտի ըլլայ միացեալ ճակատ մը ներկայացնելով Ամերիկայի Հայ գաղթականութեան մէջ հանգանակութեան մը սկսիլ, և ազգին կարօտութեանց ձեռնտու ըլլալ իր կարելի չափով։ (Կոչնակ)

Հ. Բ. Ը. Միութեան Տէօրթ-Եօլի Քէլէկեան Որբանոցին մասին ցաւալի տեղեկութիւններ հաղորդուած են Կեդր. Վարչ. Ժողովին։

Ապրիլին կը ձերբակալուին Որբանոցին Տնօրէնը Տ. Կարմիրեան և ուսուցիչ մը։ Ասոնք 8 օր վերջ տղատ կ'արձակուին, կատարուած թախանձագին դիմումներու վրայ։ ...

ՀԵՌԱԳՐԱՒՆԵՐ

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

ԽԶՈՒՄ ԴԱՇՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Բարիզ, 7.— Սօֆիայի ռուս դեսպանը երէկ առաւօտ իր անցագիրը պահանջեց։ Ռ.

Սօֆիա, 8.— Դաշնակցաց ներկայացուցիչները երէկ իրիկուն միենոյն ատեն թագաւորին և կառավարութեան ներկայացուցիչները կայարանին մէջ բարի ճանապարհ մաղթեցին անոնց։ Ռ.

Բարիզ, 9.— Ֆրանս. կառավարութիւնը յանձնեց Բարիզի պուլկար դեսպանին անցագիրը։ Հ.

Սօֆիա, 9.— Հոլանտա պիտի պաշտպանէ Պուլկարիոյ մէջ Դաշնակից պետութեանց հպատակներուն շահերը, Պելժիքը և Սերպիան ալ մէջը ըլլալով։ Հ.

Լոնտոն, 9.— Ցոյն սահմանագլուխը հաւաքուած պուլկար զինուորները հրաման ստացան սերպ սահմանագլուխը երթալ։ Զօրս հազար Պուլկարներ դասալիք եղան՝ մերժելով Ռուսիոյ դէմ կռուիլ։

Ամսթերտամ, 8.— Սօֆիայէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Պուլկարները այսօրուընէ սկսեալ տիրացան Մուսթաֆա փաշայէն Տէտէաղաճ գացող երկաթուղւոյ գծին և թէ պուլկարական երկաթուղին սկսաւ անմիջապէս երթեւեկել նոյն գծին վրայ։ Ռ.

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՊՈՒԼԿԱՐՆԵՐՈՒՆ

Եգիպտոսի բրիտանական զօրաց ընդհ. հրամանատարը այժմ այս երկիրը գտնուող բոլոր Պուլկար հպատակներէն կամ պաշտպանեալներէն կը պահանջէ որպէսզի իրենց բնակած քաղաքին կամ գաւառին կառավարչատունը կամ ոստիկանատուներու կեդրոնները ներկայանալով արձանագրուին։ Միասին պիտի ունենան իրենց անցագիրները, իրենց ազգութեան ինչպէս նաեւ զինուորական պարտականութեան զերծ ըլլալը ցուցնող վկայագիրները։ Ներկայ հրամանին անսաստող բոլոր Պուլկարահպատակները, զինուորական իշխանութեանց կողմէ ձերբակալուելու եւ բանտարկուելու ենթակայ պիտի ըլլան։

9 Հոկտ. 1915

ԱՒՍՏՐՕ-ԳԵՐՄԱՆ

ԽՈՒԺՈՒՄԸ ՍԵՐՊԻՈՅ ՎՐԱՅ

Ցուրիխ, 6.— Աւստրօգերման կարեւոր զօրամասեր ռուսական ճակատէն քաշուած և Թրանսիլվանիոյ մէջէն ճամբայ ելած են դէպի հարաւային Հունգարիա՝ մասնակցելու համար Սերպիոյ դէմ յարձակումին։ Ռ.

Ամսթերտամ, 7.— Զեկոյցը կ'աւելցնէ թէ Աւստրօգերման զօրքերը Սավ գետէն անցած են՝ Տրինայի ջրախորշին և երկաթեայ գետերուն միջեւ։ Ռ.

Ամսթերտամ, 8.— Պէրլինէն զեկոյց մը կ'ըսէ. «Տրինա, Սավ և Դանուբ գետերէն անցքը յաջողապէս կը շարունակուի։ Պելկրատի հարաւ արեւմտակողմը 296 հոգի և երկու գնդացիր առինք։ Նոյնպէս երեք թնդանօթ գրաւեցինք»։

Լոնտոն, 9.— Պէրլինէն զեկոյց մը կ'իմացնէ թէ Աւստրօ-գերման ուժեր Պելկրատի մեծ մասը գրաւած են։ Ռ.

ՄԵԾ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Լոնտոն, 8.— Արտ. Գործոց պաշտօնատան մէջ զինուորական մեծ Խորհուրդ մը գումարուեցաւ. Ֆրանս. դեսպանը և ֆրանս. կառավարութեան ու բանակին ներկայացուցիչները մասնակցեցան Խորհուրդին։ Մոք.

Բեթրոկրատ, 9.— Անգլ. ընդծովեայ մը Պալթիկի մէջ գերման փոխադրանաւ մը ընկղմեց։ Հ.

Ցարտանէլի մէջ

Գահիրէ, 9.— (Պաշտ.) Սըր Եան Համիլթըն կը տեղեկագրէ թէ վերջին ամսուան ընթացքին Սուվլա ծոցին մէջ մղուած կռիւը մասնաւոր տեղեկագիրներ խմբագրելու առիթ չտուաւ։ Ամէն գիշեր պահնորդ զինուորներու միջեւ աննշան կռիւներ, ռումբերով գործողութիւններ և մէկ քանի տուներու յարձակմամբ գրաւումներ եղան։ Արդիւնքը այն եղաւ որ այս միջոցին, 4 մղոն տարածութիւն ունեցող Սուվլայի ճակատին կեդրոնին վրայ միջին հաշուով 300 եարտայէն քիչ մը աւելի տեղ շահեցանք։

Լոնտոն, 6.— Տարտանէլի արշաւանքին գործով զբաղող նախարարական յանձնաժողովը գումարուեցաւ արտ. գործոց պաշտօնատան մէջ։ Մ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Պուլկարական ճակատէն

ԸՆԴՀ. ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐԸ

Ամսթերտամ, 10.— Սօֆիայէ ստացուած հեռագիր մը կ'իմացնէ թէ Ֆերտինանտ թագաւորը երէկ կէս օրին դահլիճին զեկուցած է որ պատերազմ. Նախարար Զօր. Ժեքօֆ բանակին ընդհ. հրամանատարութիւնը պիտի ստանձնէ։ Ռ.

ՍԵՐՊԻՈՅ ՎՐԱՅ

Նիշ, 11.— (Պաշտ.) Գերմանացիք Պելկրատը գրաւեցին։ Թշնամին Սէմենտրիայի մօտ Տրինայի առջեւ կեցուցինք։ Ռ.

Աթէնք, 9.— Զորեքշաբթի օր երկարատեւ յարձակումներ կատարուեցան Պելկրատը պաշտպանող ամրոցներու դիրքերուն դէմ։ Նոյնպէս հինգշաբթի օր Սէմէնտրիայի դէմ յարձակում գործուեցաւ, բայց արդիւնքը տակաւին յայտնի չէ։ Ռ.

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Աթէնք, 10. — Թագաւորը Պ. Վէնիզէլոսի նուիրեց իր կենդանագիրը որուն ներքեւ գրուած է թագաւորական ստորագրութիւնը հետեւեալ արձանագրութեամբ. «Ի յիշատակ մեր հաւաքական նիգերուն»։

Աթէնք, 11. — Դաշնակից պետութիւնները Հէլլէն կառավարութեան 15 միլիոն ֆրանք տրամադրեցին։ Ած. Հլ.

Սեւ ծովու մէջ

Բեթրոկրատ, 10. — Թշնամի ընդծովեաներ կրկին անգամ երեւցան Խրիմի եզերքին բացերը։ Ռուս. բորփիլանաւածներ զանոնք կը հետապնդեն։ Ռ.

Արեւելեան ճակատէն

Բեթրոկրատ, 10. — Զեկոյց մը կ'իմացնէ թէ Տվինսքի մօտերը կռիւը վերջին ծայր յուսահատական բնոյթ մը կ'ստանայ։ Բազմաթիւ գերման յարձակումներ կը յիշատակուին, բայց Ռուսք 300 գերի բռնեցին Տուպենօյի հիւսիս. արեւմտեան կողմը, եւ 1175 ուրիշներ՝ Նովօ-Ալէքսինեծի մօտ, Գալիսիոյ սահմանագլխին վրայ։ Ռ.

Արեւմտեան ճակատէն

Բարիզ, 11. — Պելճիքայի մէջ, Հօմպարդսիտի շրջակաները եւ Արդուայի բոլոր ճակատին վրայ երկուստեք հրետանիի գործողութիւններ։ Ականային կռիւներ միշտ կը մղուին Լիհօնսի եւ Լ'Էոի հիւսիսակողմին մէջ։ Շամբանեի մէջ Ֆրանսացիք դարձեալ Թահիւրի հիւսիս-արեւել. կողմը յառաջացան եւ փայլուն գրոհով մը քաղաքին հարաւ-արեւել. կողմը նոր գերման խրամի մը տիրացան։

Բարիզ, 11.— Ծովային ուժերու ընդհ. հրամանատար փոխ-ծովակալ Պուէ տը Լաբէյրէր հիւանդ ըլլալով՝ անոր տեղ անուանուեցաւ փոխ-ծովակալ Տարդիժ տիւ Ֆուռնէ։

ԽՆԱՅՈՂԱԿԱՆ Տպարան
Մ. ՏԱՄԱՏԵԱՆ
Imp. Economique, Alex.

ՍԱԿԱՐԱՆ

11 Հոկտեմբեր 1915

ԲԱՄՊԱԿ

	Բացում	Փակում
Նոյ.	18 5]16	18 9]32
Յունվար	18 9]16	18 11]16
Մարտ	19	19
Նոյ.(1916)	18 5]32	18 3]32

ԲԱՄՊԱԿԻ ՀՈՒՆՏ

	Բացում	Փակում
Նոյ.-Յնվ.	99 20]40	101 30]40

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Գրեդի Ֆոնսիէ	1886	Ֆր. 293.—
» »	1903	» 243.—
» »	1911	» 249.—
Բուժելի Երկաթուղի		» 134.—
Բանսամա		» 92.—